

Sexuellt övergrepp – omhändertagande av utsatta kvinnor

Hitta i dokumentet

[1. Psykologiskt bemötande - krishantering](#)
[2. Rättsmedicinsk undersökning och spårsäkring](#)
[3. Medicinsk vård](#)

[4. Uppföljning](#)
[Referens](#)
[Uppdaterat från föregående version](#)

---

1. Psykologiskt bemötande - krishantering

En akut våldtagen kvinna ska betraktas befinna sig i akut psykisk kris, ofta i chockfas. Det betyder att hon kan bete sig förvirrat och osäkert, uppleva hela tillvaron som kaotisk och att hon saknar känsla av kontroll. "Vad som helst kan när som helst hända".

Att tänka på:

- Patienten bör **inte lämnas ensam**.
- **Vid misstanke om sexuellt övergrepp hos barn:**
  - Före menarche eller vid omognad för gynekologisk undersökning eller vid misstanke om våld i familjen eller hot om våld, sker primärt omhändertagande av barnläkare på Barn- och ungdomskliniken i Halmstad.
  - Efter menarche bedöms patienten primärt hos gynekolog i Halmstad upp till 15 års ålder, med samarbete med barnläkare vid behov.
  - Från 15 års ålder kan primär bedömning göras hos gynekolog i Varberg eller Halmstad. Sedvanlig uppföljning inkl. kurator. Kontakt med barnläkare och oros-anmälan till socialkontor vid behov.
- **Mat och dryck bör undvikas tills smittspårning är gjord.**
- **Undersökning är frivillig** även om den begärs av polisen. Motivera och förklara varför du rekommenderar att undersökningen görs.
- **Omvårdnadspersonal** ska vara närvarande under hela undersökningen. Vid anamnesen endast om kvinnan önskar. Dokumentera tid och namn på närvarande personal. Medföljande polis deltar enbart om kvinnan vill.

2. Rättsmedicinsk undersökning och spårsäkring

NCK-Guide

- Guiden fylls i för hand, tydlig text med svart eller blå kulspetspenna. Originalen är journalhandling och ska till sekreterare på mottagningen för skanning. Kopia på Guiden och journalanteckning skickas till polisen vid begäran. Om polisen är angelägen om att få med sig NCK-Guiden direkt kan kopia tas på Akutmottagningen/Gynakuten. Originalen skickas sen till skanning. Om övergreppet inte är polisanmält ska handlingarna förvaras i två år på Gynmottagningen. Informera om att vi sparar handlingarna och uppmuntra till polisanmälan!

- Skriv enbart minimal anamnes i Guiden. Enbart sådant som kan ha betydelse för själva spårsäkringen såsom var och hur förövaren kan ha lämnat spår på kroppen. Misshandel? Ejakulation? Tvättat/duschat? Sista frivilliga samlag? Kondom? Anal penetration? Om ja rekommenderas proctoskopi och provtagning analt.
- Jourhavande rättsmedicinare finns alltid tillgänglig. Kontakt förmedlas av polisen vid behov.
För rådgivning kan man även själv ringa till Rättsmedicin på 046-33 39 10.

Spårsäkring

- Stäm av med eventuellt medföljande polis om de uppfattat något viktigt inför spårsäkringen.
- Använd handskar vid undersökning och provtagning.
- På jourtid är det läkarens ansvar att plombera spårsäkringssatsen och låsa in den till nästkommande vardag. I Halmstad ska detta göras i läkemedelsrummet på förlossningen och i Varberg i läkemedelsrummet på avdelning 1A, under 1A:s sommarstängning gäller läkemedelsrummet på förlossningen Varberg. Spårsäkringssatsen ska läggas i kylan med tanke på proverna.

Fotografering

- Linjal eller måttband bredvid skador. Bildserien påbörjas med information om namn, födelsedata och datum. Använd blankett Identitetsblad (länk nedan). Därefter fotograferas fynd. Avsluta med översiktspild samma identitetsblad. På mottagningen kan kolposkopet användas för fotografering, sparas neri VidiView. Om kamera använd läggs foton över till Vidiview av sekreterare på mottagningen eller Akuten.(Länk nedan till lokala rutiner för fotografering vid misshandel samt för administration vid polisärende).

Rättsintyg

Utfärdas endast på begäran av polis eller åklagare. Samtycke från målsägande ska inhämtas innan rättsintyg utfärdas, görs vanligtvis av polisen. En kortfattad mall finns i NCK-guiden (länk nedan).

3. Medicinsk vård

Medicinsk och psykosocial anamnes inklusive preventivmedel och sista mens dokumenteras i journalen. I övrigt kan man hänvisa till inskannad ifylld guide.

Provtagning

- Klamydia/Gonorré vagina och rektum. Observera att provet inte kan räknas som "nollprov" vid PCR-metod då eventuellt positivt prov kan härröra från gärningsmannen.
- Serologi för HIV, Hepatit (gult rör) och Syfilis utöver prover enligt NCK-guiden. (S-etanol, EDTA-rör till SKL, NaF-rör till Rättskemiska laboratoriet).
- Proverna ska tas av sjuksköterska (legitimerad personal) av legala skäl.
OBS! Signering och tidsangivelse på provrören som läggs i lådan.
- Direktmikroskopi av vaginalsekret för påvisande av spermier. Om man ser spermier (döda eller levande) ska glaset skickas för DNA analys.

Urinprov

- Fördelaktigt om spårsäkring sker innan patienten går på toaletten.
- Ta U-hCG.
- Urinprov NCK-guiden.

Profylax

- Erbjud akut-p-piller vid behov, Ella-One inom 120 timmar. Se vårdriktlinje [Postcoital antikonception](#).
- Rekommendera Hepatit B vaccination.
Varberg: Patienten informeras om att ta kontakt med sin vårdcentral för vaccination.
Halmstad: Alla som inte är vaccinerade erbjuds vaccination som inleds med första dos på Akuten alternativt Gynekologimottagningen. Patienten informeras om att ta kontakt med sin vårdcentral för fortsatt vaccination.
- Ställningstagande till HIV-profylax. Endast aktuellt om sexualbrottet skett inom 36 timmar och om det anamnestiskt framkommer särskild risk. Gärningsmannen eller gärningskvinnan känd HIV-positiv? Intravenös missbrukare? Nyligen invandrad från Afrika eller känd riskgrupp? Ökad risk vid flera förövare, anal penetration etcetera. Rådgör med infektionsjour vid behov.

Psykosocialt omhändertagande

- Värdera krisreaktion och eventuellt behov av sjukskrivning.
- Rekommendera alltid kuratorsstöd. Informera patienten om att kurator kommer att ringa upp inom en vecka.
- Ge patienten informationsblad med telefonnummer till kontakt- och stödpersoner (barnmorskemottagningen, kuratorn, kvinnofridslinjen m m).

4. Uppföljning

- Vid besök på jourtid ska kurator och barnmorska informeras följande arbetsdag.
- Återbesök om cirka 2 veckor, om möjligt till barnmorska eller läkare som har träffat patienten. Information om provsvar. Graviditetstest samt nytt klamydiaprov.
- Kontroll bokas av barnmorska efter 3 månader för serologi för HIV, Hepatit B och C, (HbsAg, anti-HBs, anti-HBc och anti-HCV), syfilis (WR) och efter 6 månader för Hepatit B och C. Om HIV-profylax getts ska även nytt HIV-test utföras efter 6 månader.

Referens

Handbok. Nationellt handlingsprogram för hälso- och sjukvårdens omhändertagande av offer för sexuella övergrepp. NCK 2008.

Helena Lindgren, överläkare infektionskliniken.

[NCK:s guide för omhändertagande efter sexuella övergrepp](#)

Blankett: [Fotografering vid misshandel - identitetsblad](#)

Rutin: [Polisärende – administration – KK HS](#)

Riktlinje: [Barn - akut gynekologisk vård](#)

Uppdaterat från föregående version

2024-05-30: I stycket Spårsäkring, sista punkten lagt till: under 1A:s sommarstängning gäller läkemedelsrummet på förlossningen Varberg.

2024-05-13: Reviderad med nytt datum utan ändringar.

2023-04-17: Under rubrik Profylax, andra punkten, lagt till för Varberg att informera patienten om att ta kontakt med vårdcentralen för vaccination. Halmstad, kvarstår samma text som tidigare.

2022-01-11: Ytterligare ändringar efter senaste granskning/ändring.

2021-09-28: Ändringar/uppdateringar under flertalet rubriker.

2021-05-20: Bytt ut textstycket under punkt 1, ang sexuellt övergrepp hos barn.

April-20: Redaktionell ändring under profylax. Ändrat att hepatit B ges på mottagning/akuten till att den ges på vårdcentralen.

Augusti-19: Uppdaterat länk.

April-19: Reviderad utan ändringar i texten (några redaktionella, felstavning). Lagt till länk Barn – akut gynekologisk vård

Maj-18: Reviderad utan ändringar i texten (några redaktionella). Uppdaterat organisation. 2015-12-07

Under rubrik Rättsmedicinsk undersökning och spårsäkring lagt till att kopia av NCK-guiden skickas för skanning.

Länken rutin Fotografering vid misshandel har tagits bort.

Under rubrik Fotografering har orden med ansiktsbild tagits bort.